

Dijital Hizmetlere ve Kaynaklara Erişim

Yaşar Tonta

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
06532 Beytepe, Ankara
tonta@hacettepe.edu.tr

Giriş

Bu oturumda dijital bilgi kaynaklarına ve dijital bilgi hizmetlerine erişim sorunu halk kütüphaneleri açısından tartışılmaktadır. Kullanıcı hizmetlerindeki genel yönelimlerden kısaca söz edildikten sonra, dijital bilgi hizmetlerinden örnekler verilmekte ve dijital ortamın sağladığı kişiselleştirme olanakları açıklanmaktadır. Daha sonra dijital hizmetlere ve kaynaklara erişimin yönetimi için kullanılan yöntemler üzerinde durulmaktadır. Son olarak halk kütüphanelerinde dijital hizmetlere ve kaynaklara erişim için yapılması gerekenler sıralanmaktadır. Bildiri sunuş sırasında kullanılan saydamlara dayanmaktadır.

Kullanıcı Hizmetlerindeki Genel Yönelimler

Bir tanıma göre dijital kütüphaneler, bilgi ihtiyacı olan kullanıcılarla bu bilgileri içeren dijital nesnelere bir araya getirmek için geliştirilen kullanıcı arayüzünden oluşmaktadır. Bu arayüz sadece dijital nesnelere toplamak, düzenlemek, depolamak, erişmek ve bir yerden bir yere aktarmak için gereken bilgi teknolojisi ve iletişim (ağ) alt yapısını değil, dijital nesnelere kullanılarak geliştirilen ve kullanıcıların kütüphaneye gelmeden kullanımına sunulan hizmetleri de kapsamaktadır.

Bu yaklaşım kullanıcı hizmetlerinde de önemini hissettirmiş ve hizmet felsefesinin büyük ölçüde değişmesine yol açmıştır. Geleneksel kütüphanelerde bir kitap ya da dergiye sahip olmak bu bilgi kaynağındaki bilgi içeriğine en az bir kullanıcı tarafından erişilmesini garantilemektedir. Kütüphane kaynağına sahip değilse o zaman kullanıcılar kaynağı başka yerde aramak durumundadırlar. Oysaki ağ aracılığıyla erişilebilen (networked) bilgi kaynaklarında durum farklıdır. Bu tür kaynaklara Web aracılığıyla erişim sağlamak bu kaynakları kendi kütüphanenizde bulundurmanız kadar değerlidir. Bilgi kaynaklarının, kütüphane dışındaki uzak noktalardan birden fazla kullanıcı tarafından eş zamanlı olarak kullanılabilmesi derme geliştirme ve derme yönetimini çok önemli bir etkinlik haline getirmiştir. Bilgi merkezleri kullanıcılarına bilgi hizmetleri sağlamak için artık sadece kendi sahip oldukları kaynaklarla sınırlı değildir. Kütüphane ve bilgi merkezlerinde ağ aracılığıyla erişilebilen bilgi hizmetleri giderek en yoğun kullanılan hizmetler haline gelmektedir.

Giderek daha fazla elektronik bilgi kaynağına anında erişim sağlamak bilgi merkezlerinin kullanım kalıplarını da değiştirmektedir. Kullanıcılar evlerindeki, iş yerlerindeki ya da yurtlarındaki masa üstü bilgisayarlarından bibliyografik veri tabanlarını kolayca tarayabilmektedirler. Kütüphanenin kullanım lisansı olan elektronik dergilerde yayımlanan makalelerin tam metinlerini indirebilmektedirler. Kütüphanenin işbirliği yaptığı diğer kütüphanelerde bulunan kitap ya da makalelerin elektronik kopyalarını isteyebilmekte ya da

(işbirliği yapılan diğer kütüphanelerin de istenen kaynaklara erişimi yoksa) ticari şirketlerden çevrimiçi belge sağlama isteği yapabilmektedirler. Bu ve benzeri diğer otomatik işlemler kullanıcıların kütüphaneye bile gitmelerine gerek kalmadan gerçekleştirilebilmektedir. Bilgi kaynaklarına anında erişmek kullanıcı memnuniyetini artırmaktadır. Artık kullanıcılar bilgi kaynaklarından ve bilgi hizmetlerinden yararlanmak için belli saatlerde bilgi merkezlerine gitmek yerine, bilgi merkezlerinin ilgili hizmetleri günde 24 saat, haftada yedi gün kendi masaüstü bilgisayarlarına getirmesini beklemektedirler. İnternet olgusu zaman ve mekan kısıtlamalarını giderek ortadan kaldırmaktadır. Hizmetlerini İnternet ortamına taşımayan ya da taşımakta geciken kuruluşlar ve ticari işletmeler rekabet şanslarının azaldığına tanık olmaktadırlar.

Dijital Bilgi Hizmetleri

Dijital bilgi hizmetlerinin ortaya çıkması yeni referans hizmeti modelleri, yeni belge sağlama modelleri, yeni kullanıcı ve personel eğitimi modelleri gibi yeni talepler yarattı. Daha önce yüz yüze ya da basılı kaynaklar kullanılarak verilen hizmetler çevrimiçi hale geldi (dijital referans ve dijital belge sağlama hizmetleri gibi). Günümüzde elektronik posta ya da webe dayalı formlar aracılığıyla referans kütüphanecilerine yöneltilen sorular yine aynı araçlar kullanılarak yanıtlanmaktadır. Kütüphaneler bu tür referans hizmetlerini (örneğin, QuestionPoint, Ask A Question, Ask-A-Librarian) ücretsiz sunarken, Google gibi bazı şirketler ücretli elektronik referans hizmeti (Google Answers) sunmaktadırlar.¹ Ülkemizde de elektronik postaya dayalı referans hizmeti örneklerine rastlanmaktadır. Öte yandan, oluşturulan sanal referans masası aracılığıyla kullanıcıların referans soruları gerçek zamanlı olarak yanıtlanabilmektedir. Bu tür bir gereksinim önce ticari şirketler tarafından hissedilmiş, telefonla şirkete erişemeyen müşterilerin web aracılığıyla sorularını yanıtlamak için "canlı müşteri temsilcileri" oluşturulmuştur. Kütüphaneler de "her masa üstü bilgisayara bir canlı referans kütüphanecisi" anlayışıyla bu yaklaşımı benimsemişler ve söz konusu yazılımları elektronik referans hizmetleri vermek amacıyla kullanmaya başlamışlardır. Bu model kullanıcının ve referans kütüphanecisinin aynı anda (senkron) gerçek zamanlı olarak iletişimini zorunlu kılmaktadır. Referans hizmetlerini web aracılığıyla uzaktan kullanmak isteyen her kullanıcıya bir referans kütüphanecisi adanması gerekmektedir. Günümüzde bazı kütüphanelerde en azından çalışma saatleri içerisinde elektronik referans masası hizmetleri verilmekte ve bu amaçla çeşitli yazılımlar (Liveperson, <http://www.liveperson.com>; 24/7, <http://www.247ref.org>; LSSI, <http://www.lssi.com>, vb. gibi) kullanılmaktadır. Şirketler her masa üstü bilgisayara kullanıcıların referans sorularını gerçek zamanlı olarak yanıtlama olanağı sağlayan yazılımlar yükleyerek kütüphaneye ayak bile basmadan referans hizmetleri alabilmektedirler.

Gelişen teknoloji birçok değişik yöntemler kullanarak elektronik bilgi ve belge sağlama hizmetleri verilmesini mümkün kılmaktadır. Bu hizmetlerin bir kısmı "itme" (push) teknolojileri kullanılarak verilmektedir. İçindekiler sayfası ve seçmeli bilgi duyurusu hizmetleri buna örnek olarak verilebilir. Kullanıcıların ilgi alanları belirlendikten sonra belirli aralıklarla bu kullanıcılara ilgi alanlarında yayımlanan dergilerin içindekiler sayfaları e-postayla gönderilebilir. Ya da dermeye yeni eklenen elektronik bilgi kaynaklarından (bibliyografik ya da tam metin) kullanıcıların tanımladıkları ilgi alanlarına uyan bibliyografik künyeler ya da bilgi kaynaklarının tam metinleri adreslerine gönderilebilir.

¹ Google Answers elektronik referans hizmetinin değerlendirmesi için bkz. Jessamyn West, Information for Sale: My experience with Google Answers. *Searcher*, [Çevrimiçi]. 10(9). October 2002. Elektronik adres: <http://www.infoday.com/searcher/oct02/west.htm> [19 Ocak 2003]

Elektronik içeriğin giderek artmasıyla birlikte içindekiler sayfası hizmetleriyle elektronik belge sağlama hizmetleri arasındaki ayırım bulanıklaşmaktadır. Önceleri kullanıcıların ilk aşamada belirli bir konuda neler yayımlandığını saptamaları, ikinci aşamada da bu kaynakları (genellikle basılı kopyalarını ya da fotokopilerini) kütüphanelerden ya da ticari belge sağlama şirketlerinden edinmeleri gerekmektedir. Ancak günümüzde bibliyografik bilgiler tam metin elektronik bilgi kaynaklarının görünürlüğünü artırmak için kullanılmakta ve içindekiler sayfası hizmetleri (Dialog, BRS gibi şirketler dışında) genellikle ücretsiz verilmektedir. Çünkü bu hizmetlerle elektronik belge sağlama hizmetlerinin birbiriyle yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Kullanıcılar içindekiler sayfası hizmetleri aracılığıyla belirledikleri belgelere elektronik olarak erişmek istemektedirler. Bu da, kütüphanelerin ilgili kaynakların (örneğin bilimsel dergilerin) elektronik tam metinlerine abone olmaları ya da istenen makalelerin ticari belge sağlama şirketleri aracılığıyla elektronik olarak sağlanmasıyla sonuçlanabilmektedir. Elsevier, OCLC gibi şirket ve kuruluşlar elektronik belge sağlama hizmetleri de vermektedirler.

Çoğu dijital kütüphaneler bilgi hizmeti sunarken hem "itme" hem de "çekme" (pull) teknolojilerini kullanmaktadır. Başka bir deyişle, kullanıcılarla etkileşim sağlanarak, örneğin, onların hangi konuda belgelere gereksinim duydukları çevrimiçi kataloglar aracılığıyla belirlenmekte ve bu belgelerin kullanılan elektronik belge sağlama sistemine otomatik olarak aktarılması sağlanmaktadır. Basılı kaynakların dijitalleştirilmesiyle oluşturulan ve elektronik bilgi kaynaklarını da içeren elektronik rezerv dermeleri de çekme teknolojisine örnek olarak verilebilir.

Web aracılığıyla sunulan uzaktan eğitim programlarına devam eden öğrenciler elektronik bilgi ve belge sağlama hizmetlerinin önemli kullanıcıları arasındadır. Genellikle geleneksel kütüphane hizmetlerine erişim olanağı olmayan bu öğrencilerin çoğu zaman tek seçeneği elektronik bilgi hizmetleri olmaktadır.²

Bilgi teknolojileri dijital bilgi hizmetlerinin kişiselleştirilmesini de mümkün kılmaktadır. İsteğe göre ders kitaplarının, ders notlarının ve gazetelerin yayını, Amazon.com gibi çevrimiçi kitap satıcıları, MyCNN, MyYahoo! gibi kişisel haber portal'ları,³ kişisel bankacılık, sağlık, eğitim ve seyahat hizmetleri ileri ağ teknolojileri sayesinde ortaya çıkmıştır.

Son on yılda elektronik bilgi hizmetleri giderek daha da kişiselleştirilmiştir. MyLibrary gibi yazılım paketleri kullanıcıların kendi elektronik bilgi çevrelerini kişiselleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar yaptıkları aramaları tanımlamakta ve çok sık kullandıkları arama motorları, referans kaynakları ve elektronik dergileri belirlemekte ve otomatik olarak arama sonuçlarını ve içindekiler sayfası hizmetlerini düzenli olarak almaktadırlar. Kişisel belge sağlama ve kullanıcı eğitimi de bu hizmetler arasındadır.

Elektronik bilgi hizmetlerinin kişiselleştirilmesi kullanıcılarla daha "özel" bir ilişki kurmak gibi anlaşılabilir. Ancak durum bundan farklıdır. Her kullanıcı hakkındaki bilgiler (kullanıcının özellikleri, alışkanlıkları, kullanım kalıpları vs.) elektronik araçlarla toplanır.

² Bkz. Steven Coffman, Distance education and virtual reference: Where are we headed? *Computers in Libraries*, [Çevrimiçi]. 31(5), 66-69. April 2001. Elektronik adres: <http://www.infoday.com/cilmag/apr01/coffman.htm> [19 Ocak 2003].

³ "Portal", İnternet üzerindeki bilgi kaynaklarını ve hizmetlerini belirli bir sistematığe göre düzenleyerek kullanıcıların belli konulardaki bilgi ve hizmetlere tek bir noktadan erişimlerine olanak veren, bunun yanı sıra borsa bilgileri, uçak biletleri, alışveriş siteleri, oyunlar, söyleşi odaları, bedava e-posta vb. gibi hizmetler sunan bir web sitesi olarak tanımlanabilir. Portal'ların amacı, bu tür hizmetler sunarak kullanıcıları olabildiğince uzun süre web sitesinde tutmaktır.

Kullanıcılar bazen kendileri hakkında form doldurmak ya da “kurabiye” kabul etmek suretiyle gönüllü olarak bilgi verirler. Bazen hizmetlere erişim ayrıcalığı elde edebilmek için kendileri hakkında bilgi vermek durumunda kalabilirler. Ya da bazen işlem kütüklerinden kullanıcılar toplu olarak belirlenebilir.

Kullanıcılarla yüz yüze iletişimin kaybolması sonucu bilgi profesyonelleri artık kullanıcılarla kaynaklar arasında “aracılık” görevini yerine getirememektedirler. “Aracısızlaştırma” (disintermediation) olarak bilinen bu olguya karşı tepkiler birbirinden farklıdır. Bazıları sadece kişisel ilişkilerin kaybolmasından dolayı aracısızlaştırmaya karşı çıkarken, bazıları ise aracısızlaştırmayı giderleri azaltmak ve uzak kullanıcılara “yeniden aracı olmak” için bir fırsat olarak görmektedirler. Örneğin, bankacılıkta banka şubesinde yüz yüze gerçekleştirilen bir işlem bir çevrimiçi işlemde altı kat daha pahalıya mal olmaktadır. Dahası, müşteriler şubede gerçekleştirilen işlemler için genellikle kuyrukta beklemek ve bazı işlemler için (örneğin, para transferi) ücret ödemek zorunda kalmaktadırlar. Oysa aynı işlemler İnternet aracılığıyla anında ve bedava gerçekleştirilebilmektedir. Benzer argümanlar kişiselleştirilmiş elektronik bilgi hizmetleri için de öne sürülebilir. Bilgi merkezlerinde gerçekleştirilen yüz yüze işlemler Web aracılığıyla gerçekleştirilen aynı işlemlerden daha pahalıdır.

Dijital Bilgi Hizmetleri Alt Yapısı

Dijital bilgi hizmetleri alt yapısı mevcut bilgilerin işlenmesine, depolanmasına, bir yerden bir yere iletilmesine ve bu bilgilere gerektiğinde erişilmesine olanak sağlayan teknolojileri, kuralları, standartları ve politikaları kapsar. Bilgi teknolojisi alt yapısı her tür örgütte (akademik, özel, kamu, kar amacı güden-gütmeyen örgütler, vs.) müşterilere zamanında ve yüksek kalitede ürün ve hizmetlerin sunulmasında anahtar rol oynar. İnternet ve Web'in gelişmesiyle birlikte bir zamanlar merkezi bir yerde tutulan kaynaklar örgütün hatta ülkenin çeşitli yerlerine dağılmış durumdadır. Bu durum, küresel pazarlardaki kaynaklara erişmek ve bilgi değişmek isteyen yöneticiler ve kullanıcılar açısından bir "meydan okuma" olarak nitelendirilebilir. Son yıllarda geliştirilen birçok araç ve teknoloji küresel pazara erişimi kolaylaştıracak örgütsel bilgi alt yapısının kurulmasında kritik rol oynamaktadır. JAVA, vekil sunucular, sanal özel ağlar (VPN), çok platformda çalışan veri tabanı yönetimi çözümleri, yüksek hızlı uzakiletişim ağları, veri ambarları, ateş çemberi teknolojileri gibi etkin ve etkili alt yapı uygulamaları çoğu zaman bir örgütün başarısını belirlemektedir.

Dijital bilgi hizmetleri için gereken alt yapı ağ merkezli, dağıtık sunucu-istemci mimarisine dayanan, ölçeklenebilir, taşınabilir, çoklu ortam (multimedia) bilgi kaynaklarını da içeren, nesne tabanlı ve kütüphaneci destekli olmalıdır. Dijital bilgi hizmetleri açısından ağır giderek artan önemini G. Gilder “Ağ, Bilgisayardır” sloganıyla özetlemiş ve şunları söylemiştir:

Bilgisayarınız asla eskisi gibi olmayacak. Artık makinenizin özelliklerine masaüstünüzün özellikleri karar vermeyecek. Artık bilgi işlem kapasitenizi sabit diskinizin ya da yerel ağınızdaki veri tabanının büyüklüğü belirlemeyecek. Artık hangi fonksiyonları gerçekleştireceğinize makinenizdeki programlar belirlemeyecek. Ağ, bilgisayardır. Bilgisayar İnternet'in ve Web'in bir uzantısı oluyor.

Kuşkusuz bu gelişmeler kullanıcıların masaüstü bilgi işlem gereksinimlerini de artırmaktadır. Kullanıcılar hem verileri hem de verileri işlemek için gereken küçük uygulama programlarını (applets) ağ aracılığıyla sağlayabilmektedirler. Başka bir deyişle, dijital bilgi hizmetlerinden yararlanmak için ihtiyaç duydukları masaüstü uygulama yazılımlarını kullanıcılar kendileri

satın almak, yüklemek ve yaşatmak sorumluluğunu üstlenmektedirler. Bu durum dijital bilgi hizmetleri sunan kurumların yönetim giderlerinin azalması ve kullanıcı gereksinimlerinin daha iyi karşılanmasıyla sonuçlanmaktadır.

Dijital bilgi hizmetlerine erişmek için yerel ve bölgesel ağlara ve geniş alan ağlarına, geniş bant iletişim kanallarına, kablosuz ağlara, uydu iletişimine, dijital ve etkileşimli televizyon sistemlerine ve cep telefonlarına gereksinim duyulmaktadır. Söz konusu alt yapı kullanıcıların zaman ve mekandan bağımsız olarak bilgi hizmetlerine erişmesine olanak sağlamaktadır.

Dijital Bilgi Hizmetlerine Erişim

Dijital bilgi hizmetlerine erişimin yönetilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, kullanıcıların hak ve yetkilerinin ve erişebilecekleri dijital hizmetlerin tanımlanması gerekmektedir. Kabaca ağ aracılığıyla erişilen bilgi kaynaklarının yönetimi şu şekilde işlemektedir: Kütüphane belirli bir kaynak (elektronik dergi, veri tabanı, vs.) için lisans anlaşması yapmakta, söz konusu lisans anlaşması belirli kullanıcı gruplarına (örneğin, uzaktan kullanıcılar, öğrenciler, vd.) belirli kullanım hakları sağlamaktadır. Kullanıcı web aracılığıyla ilgili kaynağa erişmekte, bu aşamada kullanıcının makinesinin tanımlı makineler grubu içinde olup olmadığı kontrol edilmektedir. (Daha karmaşık durumlar da olabilir: Örneğin, birden fazla üniversitenin öğrencileri tarafından alınan ortak bir dersin elektronik rezerv koleksiyonuna erişmek gibi.)⁴

Erişim yönetimi kolay olmalı ve alt yapının bir parçası olarak geliştirilmelidir. Dijital kaynakların eklenmesi ya da çıkarılması, çeşitli kullanıcı gruplarının tanımlanması zor olmamalıdır. Ancak temel sorun dijital kaynakların ve hizmetlerin bulunduğu sunucu bilgisayara erişmek isteyen kullanıcının bilgisayarının tanımlanan kullanıcı grubuna dahil olup olmadığına karar verilmesidir. Bu karar günümüzde kullanıcı kodu ve şifrelerle, IP (Internet Protocol) numaralarıyla ve akıllı kartlarla sağlanmaktadır. Kullanım hakları belirlendikten sonra bu hakların gözetilmesi, gizliliğin ve güvenliğin sağlanması, dijital ödeme sistemlerinin erişim yönetim sistemlerinin bir parçası haline getirilmesi de önemli konular arasındadır.

Erişim yönetimi ve otantikasyon için basit, ucuz ve kullanıma hazır bir yöntem bulunmamaktadır. Yönetim karmaşıklığı, kullanıcı eğitimi ve yöntemin kullanıcılar tarafından kabul edilmesi, sistemin bütünleştirilmesi ve maliyet önemli sorunlardan bazılarıdır. İçerik sağlayıcıların örgütsel olarak kullanıcı kodu ve şifre ile IP'ye dayalı kontrol sistemleri dışındaki erişim yönetim sistemlerine hazır olmaları ileri teknolojiye dayalı çözümleri (örneğin, akıllı kart) zorlaştırmaktadır. İngiltere'de üniversiteler için geliştirilen ulusal erişim yönetim sistemi ATHENS gibi bazı projeler umut vermektedir.

Halk Kütüphaneleri Açısından Dijital Hizmetlere ve Kaynaklara Erişim

Halk kütüphaneleri yüzyıllardır “halkın üniversiteleri” olarak işlev görmüşlerdir. Bütün vatandaşların bilgi kaynaklarına, eğitim olanaklarına, fırsatlara erişimi için bir araç olarak görülmüşlerdir. Bu açıdan bakılınca, halk kütüphaneleri bilgi toplumunun “beynini ve yüreğini” oluşturan vatandaşların yetişmesine aracı olmaktadır.

⁴ C. Lynch, Access management for networked information resources. *ARL Newsletter* [Çevrimiçi]. No. 201, December 1998. Elektronik adres: <http://www.arl.org/newsltr/201/cni.html> [20 Ocak 2003].

Halk kütüphanelerinin bu rolü Internet ortamında daha da belirginleşmektedir. Avrupa Birliği için hazırlanan raporlarda kamu bilgisi “ekonomik büyümenin yeni dinamosu” olarak nitelendirilmekte ve halk kütüphanelerinin halkın yerel düzeyde elektronik bilgi kaynaklarına erişimini kolaylaştıran rolü vurgulanmaktadır. Halk kütüphaneleri ve bilgi toplumu arasında ilişki kurularak, halk kütüphanelerinin, global bilgi otoyollarında yer alan bilgiler de dahil, tüm bilgi kaynaklarına erişim sağlamada kritik rol oynadıklarına değinilmektedir.

Internet’in kişilere doğrudan bilgi iletimini olanaklı kılması ekonomik gelişme, yaşamboyu eğitim, demokratik haklara erişim ve sosyal bütünlüğün sağlanması açısından son derecede önemlidir. Bu bakımdan Internet ortamında halk kütüphanesi “halkın ağı” (people’s network) olarak görülmektedir. Bu nedenle, İngiltere’de bütün halk kütüphaneleri ağ aracılığıyla birbirlerine bağlanmıştır.

Peki, halk kütüphanelerini “halkın ağı” yapabilmenin ön koşulları nelerdir? Ya da ulusal bilgi alt yapısının önemli bir parçası olarak görülmesi gereken halk kütüphaneleri bilgi otoyolunda nasıl bir varlık gösterebilir? Halk kütüphaneleri vatandaşların elektronik bilgiler de dahil tüm bilgi kaynaklarına erişmesinde nasıl bir geçit görevi görebilir?

Bunun kanımızca iki temel koşulu vardır: Birincisi alt yapı. Yani Internet iletişimini sağlayan ağın kurulmuş olmasıdır. Bu konuda ülkemizde son yıllarda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak halk kütüphaneleri bu alt yapıya erişim için gereken iletişim araç ve hizmetlerine sahip değildirler. Halk kütüphanelerinin bu alt yapının bir parçası olabilmesi için gerekli kolaylıklar ulusal düzeyde ne yazık ki sağlanamamıştır. Hatta ülkemizde bu yönde bir farkındalığın olduğunu söylemek bile olanaksızdır. Örneğin, bazı ülkelerde halk kütüphanelerinin ve okulların Internet’e çok ucuz tarifelerle bağlandıklarını biliyoruz. ABD’de “e-rate” denilen program bunun bir parçasıdır. Bizde de vakit geçirilmeksizin bu yola gidilmelidir. Geçmişte Polatlı ve Yenimahalle halk kütüphanelerinin Internet bağlantısının gerçekleşmesinde Türk Telekom A.Ş. destek vermiş, ancak bu destek kalıcı olamamıştır. Halen halk kütüphanelerimiz Internet’e bağlanmak için gerekli kaynakları yaratamamışlardır. Bu nedenle hizmetlerini Internet olgusundan habersiz bir biçimde sürdürmek zorunda kalmaktadırlar. Bu aşamada, halk kütüphaneleri tarafından sunulacak dijital hizmetlere ve kaynaklara erişimin yönetilmesinden, bunun için gereken gizlilik, güvenlik, dijital ödeme sistemleri vb. gibi gelişmelerden söz etmek de ne yazık ki mümkün değildir.

İkincisi, ve belki de daha önemlisi, ise “içerik”tir. Yani “dijital kütüphane”nin kurulması, dijital hizmetlerin geliştirilmesidir. Bu da bütün vatandaşların küresel ve ulusal bilgi otoyolundaki bilgi kaynaklarına, örgün eğitim ve yaşamboyu eğitim olanaklarına serbestçe erişebilmesi demektir. Bu da halk kütüphanelerinin dermelerinde mevcut bilgilerin elektronik olarak erişilir hale getirilmesi demektir. Yerel bilgi ve uzmanlığın ulusal hizmete sokulması demektir. Halk kütüphaneleri e-devlet, e-öğrenme, e-ticaret uygulamalarının bir parçası olarak görülmelidir. Halk kütüphaneleri ancak bu şekilde “halkın ağı” görevini görebilir ve halk tarafından sahiplenilir.

Kuşkusuz halk kütüphanelerinin Internet alt yapısının bir parçası olması ve elektronik ortamdaki bilgilere erişim sağlamasıyla iş bitmemektedir. Aslında halk kütüphanelerinin Internet ortamındaki misyonlarının da en önemlisi eğitimidir. Internet’e erişime olanak sağlamak yanında vatandaşların eğitimi ve birer “Internet okur yazarı” haline getirilmelerinde halk kütüphanelerine büyük görevler düşmektedir. Ulusal düzeyde böyle bir eğitim programı planlanması herhalde Internet kullanıcılarının sayısını kısa sürede birkaç katına çıkarabilir. Halk kütüphaneleri bu eğitimi, tasarlayacakları web sayfaları aracılığıyla yapabilirler. Bu

sayfalar aracılığıyla kullanıcıların, örneğin, yaşamboyu eğitim olanaklarına kavuşmalarına önayak olabilirler. Uzaktan eğitim programlarını izlemelerine olanak sağlayabilirler. Kendilerine ait bilgilerin de Internet ortamına aktarılmasına halk kütüphanesi vesile olabilir. Örneğin ABD’de Berkeley Halk Kütüphanesinin web sayfasının belirli kısımları bizzat halk kütüphanesini kullanan vatandaşlar tarafından güncelleştirilmektedir. Yerel bilgiler, duyurular vs. halk kütüphanesi ve yerel örgütler arasındaki işbirliği ile Internet’e açılmaktadır. Bu tür olanaklar halk kütüphanelerinin kullanıcı kitlesiyle daha iyi ilişkiler kurmalarına da zemin hazırlamaktadır.

Örneğin, halk kütüphaneleri, kullanıcılarının elektronik posta hizmetlerine erişmesine olanak verebilseler herhalde müthiş bir cazibe merkezi haline gelirler. Ki böyle bir hizmetin kütüphaneye maliyeti de yok denecek kadar azdır. Aynı şekilde halk kütüphaneleri kendilerine Internet aracılığıyla sorulan sorulara yanıt verme yoluna gidebilirler. Yurt dışında bu tür uygulamalar giderek artmaktadır. Tabii, bunun için halk kütüphanelerimizin önce kendilerinin Internet’e bağlı olmaları, daha sonra da halka açık ve Internet bağlantısı olan terminallere sahip olmaları gereklidir. Yetişmiş personeli olması gereklidir.

Bütün bunlar için mali kaynak yaratılması ve önceliklerin doğru belirlenmesi gerektiği açıktır. Halkın üniversiteleri olan ve yaşamboyu eğitim kuruluşları görevi gören halk kütüphanelerine sekiz yıllık eğitim için toplanan kaynakların bir kısmı mutlaka aktarılmalıdır. Başka ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de halk kütüphanelerinin Internet ortamındaki rollerinin artması gerekmektedir. Bunun için halk kütüphanelerinin “Internet rüzgarı”nı arkalarına almaları gereklidir. Yani hizmet verdikleri toplumun bir adım önünde giderek kullanıcılarını Internet ortamının nimetleriyle tanıştırmaları, bu nimetlerden yararlanmaları için onları eğitmeleri, kütüphane hizmetlerini ve yerel bilgileri elektronik ortamda da erişilebilir hale getirmeleri gerekmektedir. Herhalde ancak o zaman halk kütüphaneleri tam anlamıyla “halkın ağı”, elektronik ortamda da vatandaşların “buluşma noktası” ve bilgi toplumunun “beyni ve yüreği” haline geleceklerdir.